

СТО ПЕТДЕСЕТ И ПЕТО ЗАСЕДАНИЕ

София, вторник, 18 юни 1991 г.

(Открито в 10 ч. и 10 м.)

Председателствували: зам.-председателят Иван Глушков

Секретар: Александър Стамболийски

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ (звъни): Имаме необходимия кворум. Откривам днешното заседание на Великото Народно събрание.

2 Проектът за дневен ред ви е раздаден.

1. Второ четене на проекта за Конституция на Република България.

2. Изложение на президента на държавата Израел Хаим херцог.

Има ли някакви предложения, допълнения, възражения?

- Няма.

Гласуваме дневния ред за днешното заседание. Гласувайте, гопода.

С 213 гласа за, нито един против, нито един въздържал се дневният ред се приема.

Преминаваме към разглеждане на точка първа:

11/2 ВТОРО ЧЕТЕНЕ НА ПРОЕКТА ЗА КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.

Господин Ганев, имате думата по член 47.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа! От името на Бюрото и на комисията ви призоваваме към стегната дискусия и към концентриране по отделните текстове, които се разискват. (Ръкопляскания в залата)

"чл.47. Ал.1 Гражданите имат право на труд. Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяването на това право съобразно образованието и квалификацията на гражданите.

Ал.2 Държавата създава условия за осъществяване на правото на труд на лицата с физически и психически увреждания.

Ал.3 Всеки гражданин свободно избира своята професия и мястото на работа.

Ал.4 Никой не може да бъде заставян да извършва принудителен труд.

Ал.5 Работещите имат право на здравословни и безопасни условия на труд, на справедлива заплата и еднакво възнаграждение за равностойна работа, както и за почивка, при условия и ред, определени в закона."

По този текст са постъпили няколко предложения, които ще се докладват последователно от парламентарния секретар.

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: ←

Ненко Темелков - по чл.47а, който се отнася за чл.12 от проекта, предлага нов чл.47а, в който да бъде включена проблематиката, третирана в отпадналите алинеи 2 и 3 на чл.12. "Член 47а. Работниците и служителите, както и работодателите, имат право да образуват професионални организации и (съюзи) и да членуват по свой избор в тях за осигуряване и защита на техните интереси по въпросите на труда и социалната защита."

Лъчезар Шиков - чл.47: "Всеки гражданин има право свободно да избира своята професия и място на работа".

Валентин Церовски - чл.47. Ал.1 : "Със закон се гарантира правото на труда на всеки гражданин".

Ал.2 Правото на труд на лица с физически и психически увреждания се урежда със закон."

Стоян Михайлов - Чл.47. Ал.5 - след "равностойна работа" да се прибави "както и на платен отпуск и почивка".

Цезар Карафеизов - в чл.47, ал.5 - да се добави след "почивката" "на периодичен платен отпуск".

Предложение от Ненко Темелков - чл.47б, нов текст: "Ал.1 Трудещите се имат право да участвуват в управлението на трудовите отношения по определен от закона ред.

Ал.2 Държавата признава правота на трудещите се да участвуват в регулирането на трудовите отношения чрез преговори с работодателите."

Господин Чавдар Кюранов - чл.47, нова алинея:

"Жената има същата права и при еднакъв труд получава еднакво възнаграждение с това на мъжа."

Борян Калчев - чл.47. Ал.2 - вместо "създава" да се запише "осигурява" - "Държавата осигурява условия за осъществяване на правото на труд на лица с физически и психически увреждания".

Вълкана Тодорова - чл.47 Ал.1 - нова редакция: "Всеки гражданин на Република България е свободен да се труди, да избира своята професия и място на работа".

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Едно предварително становище на комисията. Преценява се, че трудно би могло да се възприеме становището на народните представители господата Шиков и Церовски. Всъщност тяхното искане се свежда не до нови идеи, а до редакционни корекции в първоначалния текст.

Комисията засега застава на становище, че първоначалната редакция е сравнително по-удачна.

Предложението на господин Калчев да се замени думата "създава" с "осигурява" също не се намира за по-добро.

По предложението на господин Кюранов. Народният представител Чавдар Кюранов предлага да се създаде, както чухте, нова алинея 6. Но идеята, която той лансира чрез това предложение, според работната група на комисията се съдържа в петата алинея на същия член 47. В предлагания текст са включени и предложенията по смисъл на госпожа Вълкана Тодорова.

Комисията счита, че би могло да се възприеме предложението на господин Стоян Михайлов в ал.5 да се включи и отпуската като едно от правата, свързано с трудовото правоотношение на работниците и служителите.

Комисията счита още, че трябва да се подобри цялостно редакцията на ал.5, като "работещите" се замени с по-експлицитното "работниците и служителите".

И така, предложението е алинеи 1, 2, 3 и 4 да запазят първоначалната си редакция.

Алинея 5 да звучи така: "Работниците и служителите имат право на здравословни и безопасни условия на труд, на справедлива заплата и еднакво възнаграждение за равностойна работа, както и на почивка и отпуск при условия и ред, определени от закона".

И едно предложение за чл.47а. При обсъждането на чл.12 от проекта се взе решение тук, в тази зала, проблемите за правото на сдружаване на работниците и служителите в синдикални организации, моля господин Темелков да следи, да се третира в отделен самостоятелен текст в границите на тази глава. И систематичното място комисията счита, че е тук, след чл.47, който регламентира правото на труд. Предлага се следното съдържание на нов чл.47а:

"1 Работниците и служителите имат право да се сдружават в синдикални организации и съюзи за защита на своите интереси в областта на труда и социалното осигуряване.

2 Работодателите имат право да се сдружават за защита на своите стопански интереси."

Господин председател, това са предложенията дотук от името на комисията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: По чл.47 първо моля да се вземе отношение, след това по чл.47а.

Господин Баталов има думата.

ДИМИТЪР БАТАЛОВ: Колеги, искам да кажа няколко думи по ал. 4 на разисквания член - "Никой не може да бъде заставян да извършва принудителен труд". Неудобно е ~~да~~ ^{да се постави} на Земеделския съюз да поставя тук този въпрос, но все пак аз питам: Какво ще правим с трудовата^с /повинност? Знаете, че през последните години идеята на Александър Стамболийски бе извратена. В трудова повинност се изпращаха хора от малцинствата и такива като мен - "неудобни момчета".

В тази връзка на мен ми се ще трудова повинност да се регламентира като възможна алтернатива за онези, които не желаят да носят пистолети и пушки, за да отбиват военната си повинност. Предлагам да помислим по този въпрос.

По ал. 5: Казано е, че "работещите имат право на еднакво възнаграждение за равностойна работа". Текстът явно не е съобразен с условията на сегашната пазарна икономика. Ами ако работодателят иска да привлече съответно работника и му предостави по-висока заплата? Изобщо, изхождало се е от старите ни представи за щатни таблици. Според мен, правилно е текстът да гласи: "и възнаграждение, не по-малко от предвиденото за подобна работа".

Споделих своята идея, но специалистите имат думата.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Михайлов.

СТОЯН МИХАЙЛОВ: Уважаеми колеги, благодаря на комисията, че възприе моето предложение за отпуск, но искам да възразя срещу отпадането на прилагателното "платен". В моето предложение става дума за "платен отпуск". Струва ми се, че това е едно от най-важните завоевания в продължителното историческо развитие за работниците и служителите и настоявам това прилагателно да остане - платен отпуск.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата.

ЙОРДАН АНДРЕЕВ: Колеги, подкрепям текста на чл. 47, както е предложен от Комисията по изработване на проекта за нова Конституция на Република България, но мисля че е необходимо изменение на ал. 3 - не както е записано: "Всеки гражданин свободно избира своята професия и място на работа", а: "Право на всеки гражданин е свободно да избира своята професия и място на работа".

6

6-

С други думи, свободният избор на професия и месторабота, според мен, трябва да бъде регламентиран в Конституцията като право, а не като една фактическа констатация.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, ~~мисля~~ не

ЖЕКО ЖЕКОВ: Уважаеми господин председателствуваш, колеги! За мен е неприемлива втората част на ал. 1 на чл. 47: "Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право, съобразно образованието и квалификацията на гражданите". Имам чувството, че това ще ме задължи утре в моята фирма (която нямам, разбира се) да приема човек, примерно за главен счетоводител, който ми бъде посочен с по-висока диплома. Ще съществува някакво правило, вероятно, но аз ще взема в моето предприятие не човек с по-голяма диплома, а човек, който ще ми върши повече работа, така че държавата може да създаде някакъв правилник, който няма да бъде удобен за фирмите.

Горе-долу в същата връзка не мога да приема и еднакво възнаграждение за равностойна работа. Много е хубаво, но е пожелателно. И сега в някои фирми хората, макар че полагат еднакъв труд, получават различно заплащане. Това не зависи от този, който работи, а зависи и от този, който го ръководи. Ако шеф на фирмата е някой глупак, подчинените му ще работят от сутрин до вечер и нищо няма да получават. Кого ще трябва да съдят те - държавата или чисто и просто трябва да напуснат?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Моето изказване има малко, бих казал, процедурен характер. Тъй като формулировката на ал. 5 от чл. 47, която виждам тук, се различава от тази, която ние приехме на първо четене и специално в този пункт. Казва се, че работещите имат право на 'справедлива заплата', а ние приехме на първо четене "минимална заплата". Въпросът за "справедлива" и "минимална" заплата беше обсъждан в Комисията по изработване на проект за нова Конституция на Република България още преди първото четене и съвсем основателни съображения имахме да напишем "минимална", а не 'справедлива'. "Минимална" тогава беше предложение на Янаки Стоилов. Това е, което ние приехме на първо четене. Тази промяна, която е направена след това в комисията (изглежда на някакво заседание, на което не съм присъствувал) не намирам за оправдан

Възниква въпрос какво реално може да се осигури като възнаграждение, кое е справедливо и кое не, кой ще определи и т.н., докато минималната работна заплата е нещо, което има съвсем определен и ясен смисъл и ако сега погледнем практиката, става дума точно за правото на трудещите се на минимална заплата. Тоест, възразявам срещу тази подмяна, направена в ал. 5 и предлагам в обсъжданията да изхождаме от другото, което беше прието и на първо четене - не "справедлива заплата", а "минимална заплата". Подкрепям и съображенията, изказани от господин Баталов и други колеги - за еднаквото възнаграждение за равностойна работа. Ако тук се има предвид ограничаване на дискриминацията или недопускане на дискриминация по различни признаци - пол или нещо друго, това е материя, която общо взето би трябвало да бъде уредена на друго място и мисля, че в чл. 6, ал. 2 именно се забранява такава дискриминация.

Тук се уреждат правата, които работещите имат, които Конституцията им дава. Както е казано, те трябва да бъдат: здравословни и безопасни условия на труд, минимална заплата, както и на почивка (отпуск) при условия и ред, определени от закона.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Илчева.

НАДЕЖДА ИЛЧЕВА: Господин председателстващ, колеги! При първоначалното разглеждане, тъй като обсъжданията стигнаха точно до мен и не можах да изложа моите виждания по Конституцията, предадох писменото си становище на комисията и съм изненадана малко, че те не са взети предвид при второто обсъждане. Едно от предложенията, които правя, е в подкрепа на това, което каза господин Стоян Михайлов за правото на платен годишен отпуск. Освен това, поставям въпроса и за еднократен отпих при достъпни цени. Имам предвид това, че много голяма част от почивните долове, с които досега разполагаха профсъюзите, има опасност да бъдат разпродадени в процеса на малки и едри приватизации и виждам, че възможностите, които досега бяха завоювани от трудещите се, от нашите граждани за сравнително достъпни цени при почивките, се, постепенно изчезват. Затова предлагам в Конституцията да бъде защитено и това завоювано право.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Борис Колев.

238.3

- 8 -

§

БОРИС КОЛЕВ: Господин председател, госпожи и господа народни представители!. Имам усещането, че искаме да превърнем този раздел от Конституцията в някакъв умален вариант на Кодекса на труда. Мисля, че това не трябва да се допуска.

Имам предложение в чл. 47, ал. 1 второто изречение да отпадне. Какво означава: "Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право" - има се предвид правото на труд - "съобразно образованието и квалификацията на гражданите". Държавата в една пазарна икономика вече няма да бъде единственият или най-масов работодател. Освен това нормите на Конституцията действат пряко. Това означава, че всеки безработен би могъл да се позове на този текст и да поиска държавата да му създаде работа въз основа на неговото образование и квалификация. Още повече, че в чл. 19, ал. 2, който текст вече сме гласували, се казва: "Законът създава и гарантира на всички граждани и юридически лица равноправни условия за стопанска дейност". Аз мисля, че това е абсолютно достатъчно и не е необходимо изрично държавата да поема това бреме, още повече, че тя няма възможност, а и скоро няма да има такава възможност да поддържа губещи производства и да дотира цели отрасли, само и само за да създаде на всяка цена заетост на гражданите, съобразно образованието и квалификацията. Това нещо постепенно ще отпадне като държавна функция. Трябва да помислим по този въпрос.

Струва ми се, че в този си вид ал. 1 не би трябвало да остане.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Ненко Темелков.

НЕНКО ТЕМЕЛКОВ: Аз подкрепям текста на чл. 47 така, както е предложен от Комисията за изработване на проект за Конституция на България и благодаря на комисията, че е взела моето предложение по чл. 47а. Заедно с това още един път настоятелно моля да се види чл. 47б, който предлагам, тъй като той, по моето предложение, урежда правото на трудещите се да участват в управлението на трудовите отношения и правото на трудещите се да преговарят с работодателите. Това е вече една практика в

НИ/ЛА

239.1

нашата страна, включително и на макро- икономическо равнище. Знаем вече практиката на Тристранната комисия, такава практика съществува, това са колективните трудови договори.

Смятам, че признаването на това право в нашата Конституция ще отговаря и на редица конвенции на Международната организация на труда в това отношение и ще ни представи в една благоприятна светлина пред Международната организация на труда. Ето защо още веднъж настоявам чл. 47б да се разгледа в пленарната зала.

Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Бойко Костов.

БОЙКО КОСТОВ: Господин председател, колеги! Моето предложение е свързано с ал. 4. Там се говори, че никой не може да бъде заставен да извърши принудителен труд. Бих предложил да се допълни "принудителен и опасен труд". Става дума, че в трудовата дейност има понякога такива операции, които са направо опасни за живота. Те трябва да се извършват само на доброволни начала и трябва съответно да се компенсират чрез определени социални предимства, чрез повишаване на заплатата и т.н.

Това е моето предложение. Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Стефан Златев.

СТЕФАН ЗЛАТЕВ: Имам две забележки по чл. 47, ал. 1. Категорично искам да възразя срещу тези мои колеги, които считат, че държавата не бива да се грижи да създава условия за осъществяване правото на труд. Защо възразявам? Съгласен съм напълно, че една държава, в която има пазарна икономика, създаването на условия за упражняване правото на труд съвсем не са тези, които се разбираха в една държава, каквато в момента разграждаме. Тук обаче действат други механизми. А това е, че държавата трябва да поеме грижата за преквалификация на безработни, които не могат да намерят работа в своя отрасъл, където до този момент са работили. Държавата може да стимулира чрез подходяща данъчна и кредитна политика създаването на нови работни места. Това са чисто държавни функции и те се упражняват във всички развити страни.

239.2

Аз предлагам и поддържам предложението второто изречение на чл. 47, ал. 1 да се запази във вида: "Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право."

Споделям мнението, че "съобразно образованието и квалификацията" са неща, които следва да отпаднат. Тези неща решава работодателят, ^{в същността си} и там няма значение образователният ценз, както ни е известно.

По ал. 5, поддържам и настоявам да помислите много добре за премахване на израза "и еднакво възнаграждение за равностойна работа". Както знаете профсъюзите в момента се борят и издействаха колективното трудово договаряне на работната заплата, от което следва, че в отделни предприятия на базата на отделните колективни трудови договори ще се издействат и различни заплати. Точно оттук идва и конкуренцията на трудовия пазар. Така че това нещо просто трябва да отпадне, логично е и е редно.

Благодаря за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Арнаудов за реплика.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Госпожи и господа, искам веднага да направя едно уточнение, тъй като доста колеги се изказаха, преди малко и господин Златев, за текста "еднакво възнаграждение за равностойна работа". Имайте предвид, че това е от чл. 7 на Международната харта за правата на човека, където директно се казва, цитирам дословно: "Справедлива заплата и еднакво възнаграждение за равностойна работа без никакво различие". Тоест, това е една интерпретация на един международен документ, на който България е страна.

Благодаря ви. (Единични ръкопляскания).

СТЕФАН ЗЛАТЕВ (от място): Така е, но не е възможно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Семков.

ИВАН СЕМКОВ: В унисон с изказването на господин Златев искам едно прецизиране на редакцията на чл. 47, ал. 1. Смятам, че държавата трябва да бъде малко по-твърдо заангажирана. Редакцията, която предлагам за второто изречение е: "Държавата осигурява условия за осъществяване на това право, съобразно образованието и ценза". Именно тази грижа и създаване на право да

се ангажира държавата твърдо [✓] осигурява условия. По-конкретно и по-точно е това.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Карафеизов.

ЦЕЗАР КАРАФЕИЗОВ: Уважаеми господин председател, моето предложение беше, както беше съобщено по ал. 5, но не беше съобщено думата "периодически". Става дума за "периодически платен отпуск". Аз смятам, че "периодически" трябва да има. С всички други текстове, както са дадени от Комисията за изработване на проект за Конституция на България, съм съгласен.

Искам да допълня господин Арнаудов, че чл. 23 от [✓] Всеобщата декларация за правата на човека, приета в първия ѝ вид 1948 г. казва: "Всеки работещ има право на справедливо и удовлетворително възнаграждение, обезпечавашо достойно съществуване" и т.н. Това са възпроизведени текстове от този международен документ.

А що се отнася до предложението да има думата "периодически платен отпуск" е взето от редица други конституции. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Аз досега се въздържах да правя реплики и предложения, тъй като съм участвал в работата на Комисията за изработване на проект за Конституция на България. [✓] Но във връзка със станалите разисквания бих искал да отбележа следното. Господин Димитър Арнаудов тук посочи само един елемент от чл. 7 на Международния пакт за икономическите, социални [✓] и културни [✓] права, които нашата страна е ратифицирала. Разпоредбите, които се съдържат в чл. 47, в съответните алинеи е направен опит в по-кратка форма да се използват всички тези разпоредби. Има няколко елемента обаче, които заслужават внимание и аз искам да направя следното предложение.

По въпроса за определението на справедлива заплата, еднакво възнаграждение за равностойна работа, аз предлагам действително да се възприеме формулировката на чл. 7, ал. ,а', 1 "Справедлива заплата и еднакво възнаграждение за равностойна работа, без никакво различие". Това, което вече беше предложено.

Ние при всички случаи сме задължени да спазваме това.

Второ, по ал. 5 предлагам след думата "почивка" да се прибави "и платен отпуск", тъй като това са различни категории. Почивката може да бъде между два периода на работното време или в процеса на работното време. Платеният отпуск е друго право. Поради това в чл. 7, ал. д" на споменатата конвенция, цитирам, се казва: "Почивка, отдих и разумно ограничаване на работното време и периодически платен отпуск". Аз не съм за удължаване на формулировката, но платен отпуск е важна категория, различна от категорията почивка.

При тези предложения препоръчвам на Великото Народно събрание, ако е възможно, да пристъпим към гласуване, след като председателят на Комисията за изработване на проект за Конституция на България докладва кои от направените поправки са приемливи. Аз мисля, че текстът и така, както е, е приемлив, но ние можем да го приведем още повече в съответствие с международните правила.

Между впрочем, искам с това да завърша, тези разпоредби отговарят и на международните конвенции на труда.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата за процедурно предложение Бойко Димитров.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Процедурният бюлетин по дискусиата не се прилага, но аз апелирам в духа на изисквания на правилника и на призива на председателя на Конституционната комисия да приключим дискусиата. Всички автори на поправки взеха думата, коментираха се предложенията, моля ви, колеги да прекратим дискусиата и да пристъпим към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има записали се още двама-трима души. Предлагам да ги чуем и тях.

Има думата Георги Николов.

ГЕОРГИ НИКОЛОВ (Свищов): Смятам, че в чл.47, ал.1 действително трябва да помислим за отпадането на "грижи", но същевременно предлагам текстът да стане така: "Държавата съдействува за осъществяване на това право съобразно образованието и квалификацията на гражданите. Тя ще трябва да открива трудови борси, да насочва и фактически и в това ще се изразява съдействието на държавата, а не да се грижи едва ли не за всеки да му намира работа, което в условията на паразарната икономика е недопустимо.

По отношение на ал.5. Вместо на справедлива заплата и еднакво възнаграждение за равностойна работа смятам за по-разумно ние да регламентираме правото на възнаграждение, поради което предлагам да стане: "Работниците и служителите имат право на здравословни и безопасни условия на труд, на възнаграждение, съответстващо на количеството и качеството на техния труд". По този начин кой каквито качества има, съответно каквото количество труд положи, без оглед на дипломата едни ще получават повече, а други - по-малко. Но това вече ще решава работодателят, а не да фиксираме тук минимална заплата.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Орбецова.

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! И аз приемам текста на чл.47 така, както е предложен от Конституционната комисия с добавката на господин Михайлов относно отпуската и на Бойко Костов за принудителното изпълнение на опасен труд с една корекция - не въобще опасен труд, защото това е доста разлято понятие, с по-особена характеристика, а за опасен за живота труд.

С едно извинение, бих искала да ви припомня нещо, че когато обсъждахме въпроса за организациите на гражданите, аз предложих един допълнителен член, като чл.44а, имайки предвид да следва веднага с другите организации. Предложих две алинеи. По същество първата алинея съвпада с тази на господин Темелков, но е с по-кратък текст и с една особеност - не трудещите се и служещите, а гражданите, защото има категории, които трудно бихме причислили в едната и другата категория, които имат също право на синдикални сдружения. А именно: "Гражданите имат право на доброволни обединения...".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Обрецова, това е по чл.47а. Сега обсъждаме чл.47. Много Ви моля!

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Аз смятам, че ние обсъждаме двата, така както бяха прочетени. Господин Темелков излезе по чл.47а и затова аз сметнах, че също мога да говоря по него. Все пак, за да не ставам пак, ако ми разрешите, ще кажа само още две думи. Този текст, който е по-кратък и по същество отговаря на предложението на господин Темелков, аз го потвърждавам, но също така бях предложила ал.2, която да закрепва един надежден механизъм за контрол на въпросите, свързани с трудово-правните взаимоотношения на национално ниво - между Министерския съвет, синдикатите и работодателите. Той е даден в писмен вид и ви моля да го имате предвид.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Младенова има думата.

СОНЯ МЛАДЕНОВА: Благодаря Ви, господин председателствувач. Уважаеми колеги, аз се явявам пред вас, за да защита текста така, както е предложен от Конституционната комисия. Имам молба към всички колеги, които изказаха различно мнение и по ал.1, преди да гласуват, да се съсредоточат върху текста. В ал.1 е казано, че държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на правото на труд съобразно образованието и квалификацията на гражданите. Уважаеми колеги, Конституционната комисия максимално деликатно е направила текстът да съответствува на международните документи, като акцентът, който е вложен, пада на грижата на държавата да създаде условия за осъществяване на правото на труд. Това не е случайно, защото държавата

240.2

(по-нататък ние сме разгърнали нейната дейност), е длъжна да развива система за квалификация и преквалификация. Още повече, че трябва да следи и трудовата заетост на гражданите в страната, без това да бъде нейно основно задължение. И тази грижа за контрола на държавата по отношение на трудовата заетост ние тук сме я фиксирали по един за мен точен начин. Затова приемам текста такъв, какъвто е, и ви моля да го гласуваме по предложението на Конституционната комисия.

СТЕФАН НЕШЕВ (от място): За първи път сме на едно мнение с теб.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Трифон Георгиев има думата.

ТРИФОН ГЕОРГИЕВ: Господин председател, уважаеми народни представители! Аз предлагам на вниманието на Конституционната комисия един текст, който е по-кратък и е с по-широко съдържание. (Шум в залата, възражения) Държавата регулира минималното възнаграждение...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Георгиев, този текст предаден ли е в писмен вид на Конституционната комисия?

ТРИФОН ГЕОРГИЕВ: ... и се грижи за заплащане на труда, съобразно неговата ефективност. Имам предвид, че в развитите страни държавата осигурява минималното трудово възнаграждение, под което никой не може да наема някого и да му плаща по-малко.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Георгиев, можеше този текст да се връчи предварително на комисията, за да го обсъди, а не да чакаме дебатите и всеки да носи по един текст. Така няма да свършим и до края на годината.

Заповядайте, господин Корнажев.

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Господин председателю, госпожи и господа народни представители! Аз няма да предлагам текст, но на свой ред ще кажа, че ме смущава един пасаж от ал.5. Какво значи еднакво възнаграждение за равностойна работа? Кой ще окачестви работата, че е равностойна? В ал.3 основателно е записано, че всеки гражданин свободно избира своята професия и мястото на работа. Като ще избира свободно мястото на работа при една пазар-

на икономика, можем ли ние с ал.5 да задължаваме отделните работодатели да съобразяват тази имагинерна формула за еднакво възнаграждение и равностойна работа? Това, извинете, е типична уравниловка, срещу която твърдим, че се борим.

Така че този текст в този му вид в никакъв случай не може да се гласува и няма да ни прави чест.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Атанасов има думата. И може би вече трябва да прекратяваме дискусиата, тъй като се повтаряме по всички пунктове.

БОГДАН АТАНАСОВ: Аз исках да кажа точно това, което каза колегата Корнажев, така че няма да се повтарям за еднакво възнаграждение за равностойна работа. Тоест, аз като работодател не мога да дам повече или по-малко на някого - това е ясно.

Но вижте чл.47, ал.1. "Гражданите имат право на труд". Пак декларативно. Какво защитаваме на гражданина, на българина? Нищо. А следващото изречение "Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право съобразно образованието и квалификацията на гражданите" отново дава право на държавата да бъде държава-майка, наш настойник, който се грижи за нас от раждането ни до гроба. В условията на свободна инициатива, на пазарна икономика това звучи доста неподходящо.

Смятам, че трябва да се изключи ал.1 въобще и да се коригира ал.5 за еднаквото възнаграждение за равностойна работа.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, имате думата, за да пристъпим към гласуване на този член.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това пристъпване към гласуване, господин председател, много плахо взе да става поради изобилие на толкова много предложения. Въпреки това би могло да се направи едно уточняване.

Първо, по ал.1 на чл.47. Тук се изказаха много становища, но правото на труд трябва да бъде конституционно прокламирано. Аз искам да помоля и Борис Колев да види как наистина твърде деликатно звучи второто изречение на ал.1. Не трябва да се приема искането на господин Семков държавата почти императивно, както казва той, да осигурява условия. Това не е възможно

в новите пазарни отношения - твърде много да се иска от една държава, която все повече няма да се намесва в стопанския живот. Но нека да остане това, което принадлежи и на много други конституции като една социална грижа. Казва се: "Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяването на това право". Предлагам тук да сложим точка, да отпадне "съобразно образованието и квалификацията". Това са детайли. Това че държавата се грижи за създаване на условия, господин Колев, е форма на съдействие.

Така че ал.1 се предлага в следната редакция: "Гражданите имат право на труд. Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяването на това право".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме ал.1 на чл.47. Гласувайте, господа.

От 250 гласували 245 са за, 4 - против, 1 - въздържал се.

Алинея 1 на чл.47 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Алинея 2 не предизвика даже разговори. Чета: "Държавата създава условия за осъществяване на правото на труд на *лицата* с физически и психически увреждания".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст на ал.2.

От 249 гласували 248 - за, 1 - против и нито един въздържал се.

Алинея 2 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Алинея 3: "Всеки гражданин свободно избира своята професия и мястото на работа".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме ал.3 .

От 255 гласували 254 - за, нито един против, 1 - въздържал се.

Алинея 3 се приема.

Имате думата, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: По ал.4 аз ще помоля господин Баталов да оцени, че това за "трудова повинност", както я нарече той, е материя, която трябва да се гледа там, където става дума за военната служба - за това дали някой може да бъде принуждаван да носи оръжие и пр.

Второ, господин Бойко Костов вече каза, че оттегля искането си към "принудителен" да се прибави "опасен". Вероятно и госпожа Орбецова ще се съгласи да се спрем на "опасен за живота". Но не е това идеята на текста. Текстът е: "Никой не може да бъде заставен за извършва принудителен труд". Това е конституционна позиция. Предлагам това да се гласува, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме текста на ал.4 така, както е представена от Комисията за изработване на проект за Конституция на България. Гласувайте, господа!

Резултатът - от 250 гласува: 246 - за, 1 - против и 3 - въздържали се.

Алинея 4 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Сега - ал.5. Тя събуди най-различни тълкувния и затова се прави едно предложение, което взема акт от изказванията и на господин Любомир Иванов, на господин Корнажев, Богдан Атанасов и още много народни представители. Чуйте текста внимателно, колкото и в международни конвенции по труда да пише много по-пространни и обстоятелствени текстове по тази материя, съобразно българските условия и пътя на промяната, която вършим, групата при Комисията за изработване на Конституция на България предлага следното съдържание на ал.5: "Работниците и служителите имат право на здравословни и безопасни условия на труд, на минимално трудово възнаграждение и на заплата, съответстваща на извършената работа, както и на почивка и отпуск при условия и ред, определени в закона". Нека не прибавяме "платен отпуск" защото има и неплатен отпуск, и отпуск по болест и т.н. Това е родовата категория. Това е текстът, който се предлага, и искам да помоля госпожа Илчева, колкото и моментът да е много труден, да не говорим конституционно да регламентираме отдиш при достъпни цени. Това просто не прилича на конституционно-

241.1. ВЙ/ПП

то равнище на текстовете. Надявам се, че ме разбирате. Това е текстът, който се предлага.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме ал.5 така, както беше докладвана от господин Ганев. Гласувайте, господа!

При 253 гласували - 236 - за, 7 - против и 10 - въздържали се.

Алинея 5 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Току-що господин Стоян Михайлов поиска към текста, който се прие - на чл.47, ал.5 пред съществителното "отпуск" да се прибави, настоява той, "платен отпуск". Аз искам, без да влияя на залата, да кажа още веднъж, както прочете преди малко и господин Александър Янков, в документи се казва: "периодичен отпуск", може да се каже и "платен отпуск". Но този отпуск не е само такъв. Затова тук се употреби родовото понятие "отпуск". Но понеже господин Михайлов настоява, господин председател, предлагам, който подкрепя определението "платен" пред съществителното "отпуск" в този текст гласува "за", който не - обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме това допълнение на ал.5, господа. Гласувайте! Предложението е да се сложи думата "платен" пред думата "отпуск".

Резултатът - от 246 гласували 144 - за, 84 - против и 18 - въздържали се. Очевидно това предложение не е подкрепено от 2/3 от гласовете и то е отклонено.

Минаваме към чл.47а.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 47а: "Работниците и служителите имат право да се сдружават в синдикални организации и съюзи за защита на своите интереси в областта на труда и социалното осигуряване".

Чл.2 Работодателите имат право да се сдружават за защита на своите стопански интереси."

Предлагам да се гласуват двете алинеи, господин председателю, защото те са органично свързани.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Не виждам никакви предложения за допълнение.

Гласуваме двете алинеи на чл.47а. Гласувайте, господа!

Резултатът е: гласували 258 от ^{ТХУ} 249 - за, 2 - против и 7 - въздържали се.

Член 47а, ал.1 и 2 се приемат.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Ненко Темелков предложи да се обсъди един нов текст на чл.47, наречен от него "б". Той го представи тук и според него трудещите се трябва да имат право да участвуват в управлението на трудовите отношения по определен от закона ред и даже в една алинея втора той предлага да се види дали държавата да не признава правото на трудещите се да участвуват в регулирането на трудовите отношения чрез преговори с работодателите. Ние обсъдихме преди малко това в работната група тази идея и аз искам да го помоля да се съобрази, че това е принцип, който не е за Конституцията. Особено, когато става дума за преговори с работодателя. Това е един друг механизъм, но аз вземам повод от това предложение, за да кажа едно становище от името на групата при комисията. Всичките тези предложения, заено с аргументите в тяхна защита, така както и предложението на госпожа Илчева, в което има силен социален състав и широко отражение - това ще се предаде официално от името на Бюрото на парламента на правителството, на другите органи, носители на законодателна инициатива, за да се има предвид при подготовката на трудовото законодателство, социалното осигуряване и т.н. Това трябва да стане, защото една норма, която се преценява, че не е от конституционен ред, това не значи, че тя не трябва да влезе в системата на нашето ново законодателство.

Предлагаме, господин председател, такъв един нов текст да не се предвижда тук, но той да бъде предаден на съответните органи за обсъждане в съответните законодателни материи.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Продължаваме с чл.48, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: "чл.48. Трудещите се имат право на стачка. Това право се осъществява при условия и ред, определени със закон."

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: Постъпило е предложение от Връбка Орбецова по чл.48. Тя предлага следната редакция на чл.48: "Трудещите се имат право на стачка за защита на колективните и трудови интереси. Това право се осъществява при условия и ред, определени със закон".

Господин Чавдар Кюранов: чл.48, първото изречение да продължи "за защита на своите колективни, икономически и социални интереси".

И трето предложение - на госпожа Вълкана Тодорова: чл.48, първото изречение да гласи: "Гражданите имат право на стачки".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Това ли са предложенията, господин Ганев?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това са становищата, постъпили от народни представители. Тук първоначалното разбиране, отново казвам и все държа да повтарям това, за да не се счита, че Комисията за изработване на проект за нова Конституция на Република България или отделни нейни членове особено настойчиво предлагат едно или друго.

Трудно е да се възприеме предложението на госпожа Орбецова за защита на колективни и трудови интереси, защото от юридическа гледна точка това не стои добре.

Предложението на госпожа Вълкана Тодорова принципно би могло да се вземе предвид. Но "трудещите се" не би трябвало да се употребява като терминология. Ние заменяме навсякъде това определение с думите "работниците и служителите", т.е. тези, които са в трудови правоотношения.

Считаме, че предложението на господин Чавдар Кюранов може да се приеме.

Ето защо общо се предлага следната редакция на чл.48: "Работниците и служителите имат право на стачки за защита на своите колективни, икономически и социални интереси". Това право се осъществява при условия и ред, определени в закон".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Мисля, че текстът е ясен. Не виждам желаещи да вземат думата.

Гласуваме текста на чл.48 така, както бе докладван. Гласувайте, господа.

РЕПЛИКА НА ДЕПУТАТ ОТ ОПОЗИЦИЯТА (от място): Господин Ганев, гражданите.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ако искате да говорите за гражданите и правото на стачка, Вие ще стигнете и до депутатите, което се оказа, че е неестествено.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласувайте, господа! От 249 гласували 231 ъа гласували за, 15 - против, 3 - въздържали се.

Член 48 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 49, досегашна редакция: "А1. Гражданите имат право на социално осигуряване и подпомагане.

А2. Държавата осигурява социално лицата, останали временно без работа, при условия и ред, определени в закона.

А3 Нетрудоспособни, социално слаби стари хора, които нямат близки и не могат да се издържат от своето имущество, се намират под особена закрила на държавата."

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: По чл.49, ал.1 госпожа Орбецова предлага следния нов текст:

"А1. Гражданите имат право на социално обезпечаване за временна и трайна нетрудоспособност и социално подпомагане при материално затруднение."

Господин Димитър Куманов, по чл.49, ал.2 предлага да се допълни примерно с: "Тя гарантира необходимия им екзистенц-минимум".

Валентин Церовски предлага по чл.49, ал.2: "Лицата, останали временно без работа, при условия и ред, определени в закона, се осигуряват социално".

Господин Борян Калчев, по чл.49, ал.3: "Да отпадне "стари" и се замени със "социално слаби хора".

Освен това е постъпило и предложение от Димитър Йорданов и Лъчезар Шиков по чл.49, ал.1 - "Гражданите имат право на социал-

но осигуряване и подпомагане". Предлагат следната промяна:
Член 49, ал.1 да звучи така: "Гражданите имат право на обществено осигуряване и социално подпомагане при условия и ред, определени със закон." Дават и мотивите.

Под "обществено осигуряване" те разбират предоставяне на материални средства от специално обособени фондове за гарантиране на съществуването на лицето вместо трудовото му възнаграждение. "Социално осигуряване" представлява система от материално осигуряване за гарантиране на социалния минимум на гражданите, когато те нямат дори средства. Освен това не само средства от трудови възнаграждения, но и от обезщетения по обществени осигуровки или от наеми.

Като трети мотив те казват, че по ал.2 отпада "Правото на обществено осигуряване и социално подпомагане не може да се упражнява непосредствено от Конституцията. Законът следва да определи социални рискове, формите на обществено осигуряване и социалното подпомагане, реда за определяне и изплащане на обезщетенията и помощите, набирането на осигурителни вноски и т.н."

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Разбирането в Комисията за изработване на проект за нова Конституция на Република България по предложенията на народните представители Връбка Орбецова, Куманов, Церовски, Калчев е, че те всъщност се свеждат до редакционни корекции. И в този смисъл се предлага в третата алинея, в нейната хипотезисна част да се включат и инвалидите, но може би не с това съществително. Сега ще се опитаме една редакция да *направим*.

Така че дотук комисията иска да предложи първа и втора алинея да се приемат в първоначалната редакция, а в третата алинея една корекция, която след малко ще се уточни. Но преди малко говорихме с народния представител господин Шишков. Той има едно съществено съображение. Ако, господин председател, и то се чуе, може би ще развием текста и по-нататък.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Шишков, заповядайте.

ГРИГОР ШИШКОВ: Аз искам, госпожи и господа народни представители, да ви обърна внимание на този текст: "Държавата

осигурява социално лицата, останали временно без работа, при условия и ред, определени в закона". Но в края на краищата частните предприятия, които трябва да правят такива вноски за социално осигуряване, с този текст се освобождават.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ (от място): Ами, как се освобождават?!

ГРИГОР ШИШКОВ: Освобождават се, разбира се, защото със Закона за социалното осигуряване частните предприятия ще трябва да правят вноски. И в такъв случай те имат право по силата на този текст да кажат, че държавата ще се грижи за тази работа.

Затова аз предлагам да изчистим този текст така, че частните предприятия да бъдат също задължени в социалното осигуряване на гражданите за безработица. Този текст не осигурява това нещо категорично. (Шум в залата, реплики, които не се разбират)

Моля членовете на Комисията за изработване на проект за нова Конституция на Република България хубаво да помислят върху текста.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Шишков, ясно е.

Една реплика иска да направи господин Димитров.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Имам редакционно предложение, което не беше възприето от Комисията за изработване проект на Конституция на Република България и което аз поддържам - загрижеността на господин Шишков ще бъде удовлетворена. Текстът на ал. 2 да гласи: "Останалите временно без работа се осигуряват социално при условия и ред, определени в закона." Това означава, че и предприемачите, и държавните фондове, ако се налага, както и всякакви други институции на гражданското общество, ще имат задължение по този закон.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Това беше един от вариантите, предложени от колегите - безлично, без да се опоменава държавата. Господин Ганев, може би трябва да пристъпим към уточняване на текстовете и гласуване? Преди това има думата господин Премянов.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ: В Комисията за изработване проект на Конституция на Република България по надлежен ред внесох предложение за нова ал. 4 на чл. 49. Тя гласи следното: "Младешта се намира под особената закрила на държавата." Накратко мотивите за това предложение: Според мен главната характеристика на тази Конституция е, че тя трябва да бъде сравнима и да произтича от международните норми, възприети в съвременното общество. Редица документи на Организацията на обединените нации определят насоката на усилията на държавите, които са членки на Организацията на обединените нации в тази посока. Второто ми съображение: Нашата Конституция не трябва да отразява сегашното състояние на нещата или да бъде обременена с проблемите на миналото. Тя трябва да бъде насочена към бъдещото развитие. При положение, че обществото на свободните народи е възприело като една от главните насоки на съвместните си усилия грижите за младежта, смятам, че е съвсем уместно и нашата държава, и ние, тези, които определяме тази Конституция, да поемем този ангажмент.

В тази логика, обаче, се вписва и следното предложение, с което поддържам вече направените предложения. По същия начин Организацията на обединените нации е определила задълженията и на старите хора, и инвалидите. Според мен, ако се възприемат

ДП/ЛА
243.1

моите мотиви, които споделих пред вас, бихме могли да отделим в ал. 4 тези социални групи - по възрастов признак на старите хора, на младежта и да включим към тях и инвалидите като обект на особена грижа и закрила на държавата.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други желаещи да вземат думата? Няма. Господин Ганев, имате ли още някакви проблеми с уточняването на текста?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, трябва по достойнство да бъдат оценени идеите, които се лансираха в дебата^{те} по този текст. Искам да кажа на господин Премянов, че той повдигна изключително важна тема, но заедно с това да го помоля да се съгласи, че проблемите на младежта в аспекта, в който те трябва да стоят, трябва да бъдат регламентирани в текущото законодателство по съответен ред. Колкото до неговото искане да говорим за отделна алинея - за инвалиди и други категории от този ред, тази негова идея се взема предвид и сега в ал. 3 ще се направи едно, струва ми се, подходящо предложение.

И така, по първата алинея. По-добре би било въз основа на предложения, които се направиха от народните представители господата Йорданов и Шишков, първата алинея да гласи така: "Гражданите имат право на обществено осигуряване и социално подпомагане." Господин председателстващ, нека това да се гласува като ал. 1.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст на ал. 1.

От 260 гласували, 260 за, нито един против, нито един въздържал се.

Ал. 1 на чл. 49 се приема единодушно.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: По ал. 2 са логични възраженията на господата Шишков и Бойко Димитров. Ето защо се предлага следната редакция на ал. 2: "Лицата, останали временно без работа се осигуряват социално при условия и ред, определени от закона."

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст на ал. 2.

Гласували са 254. 251 - за, нито един не е против, 3 - въздържали се.

Ал. 2 се приема.

243.2

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Съображения от смислово и редакционно естество наложиха да се направи следното предложение за ал. 3 на чл. 49: "Старите хора, които нямат близки и не могат да се издържат от своето имущество, както и лицата с физически и психически увреждания, се намират под особена закрила".

Господин председателстващ, този текст да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме текста на ал. 3.

Гласували са 254. 250 - за, нито един не е против, 4 - въздържали се.

Ал. 3 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Народният представител господин Велко Вълканов предлага да се обсъди възможността да се създаде нов текст - 49а. Неговото предложение гласи: "Всеки гражданин има право на задоволително жизнено равнище, което включва достатъчно храна, жилище и облекло." Комисията разгледа това предложение. Тя смята, че идеята би могла да се приеме, като се има предвид, че е в хармония с чл. 11 ^{от Конституцията} ~~от Конституцията~~ за икономическите, социалните и културните права ^{на всички}. Редакционно се прецени, че текстът би трябвало да се предложи, както следва: "Чл. 49а - Всеки гражданин има право на задоволително жизнено равнище."

Господа, това е предложението на Комисията за изработване проект на Конституция на Република България, на което давам израз. Лично аз съм против такъв текст, поради неговата крайна неопределеност и обща пожелателна характеристика.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, уважаеми колеги. Има ли някой, който да иска да вземе отношение по предложението текст? Госпожо Илчева, заповядайте.

НАДЕЖДА ИЛЧЕВА: Господин председател, колеги! Подкрепям направеното предложение от господин Вълканов, тъй като в упомнатото становище, което бях предала, също излизах с такова предложение за осигуряване на подходящо жилище на всеки български гражданин, като имах предвид това, че голяма част от държавните и общински жилищни фондове има опасност да бъдат разпродадени и след това всеки гражданин да бъде обречен на високи и недостъпни за него наеми, така че се изказвам в подкрепа на направеното предложение.

243.3

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Христо Христов има думата.

ХРИСТО ХРИСТОВ (Български земеделски народен съюз): Уважаеми колеги, взимам думата само защото мненията се разделят и се разделят полярно. Искам да застана на становището на господин Гиньо Ганев. Ние трябва да се предпазим от изкушението от такива "въздушни балони" в Конституцията. Не е реалистично това, което се предлага. Не е възможно да се гарантира от нашата държава в момента. Едно е да го пожелаем, а друго е да можем да създадем реални възможности за неговото осъществяване. Като хора реалисти ние сме длъжни да стъпваме по тази българска земя, да се съобразяваме с българските дадености и с българските възможности - не до края на 1991 г., а до 2010 г., докато мислим, че тази Конституция ще върши работа на България.

Ето защо, аз възразявам срещу приемането на този текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Захариев.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Дами и господа, благодаря, че председателството на Великото Народно събрание разрешава извън наложения мораториум на председателството на Комисията по изработване проект за Конституция на Република България да не се доближаваме до трибуната, ако нямаме предварително писмено заявление, така че предполагам, че проектоконституцията е вече приета от Великото Народно събрание и ние може само като машинки да гласуваме и да приемаме текстовете.

Поддържам господин Велко Вълканов - това е най-хубавото в цялата Конституция - за социалната програма, която ние ще заложим в Конституцията. Само едно малко допълнение: Да се възложи на Закона за преглед на цялото разпределено жизнено имущество в продължение на 20 години с обратна дата дотсега, и да се изземе от всички онези, които са го заграбили.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Поддържам становището, което изказа господин Гиньо Ганев. Искам да ви кажа, че това предложение многократно беше отхвърляно в Комисията по изработване проект за нова Конституция на Република България. То не попадна в

първоначалния проект, затова нямаше такова предложение при гласуването на Конституцията на първо четене. Нека се разберем: Ние гласуваме една Конституция - т.е., това е закон, ^{и то}основен закон. Или нейните разпоредби ще имат непосредствено действие, както е предвидено в самата Конституция, което означава, че ако ние приемем един такъв текст, трябва да бъде ясно кой ще определя кое е това жизнено равнище и как хората ще търсят правата си. Кого аз утре ще дам под съд, че нямам задоволително жизнено равнище, както повечето от хората в тази страна нямат задоволително жизнено равнище. Много добре знаете това ?

Ако ще пишем някакви пожелания в Конституцията, веднага мога да предложа текст вместо този, който господин Вълканов предлага и който на мен ми допада повече. Да напишем следното: (Той предлага чл. 49а) аз предлагам друга редакция на този член, а именно, че всеки има право да бъде милионер.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Заповядайте, госпожо Маринова.

ЕКАТЕРИНА МАРИНОВА: Уважаеми колежки и колеги, подкрепям предложението на господин Вълканов, подкрепям и казаното от господин Захариев, защото в Международната харта за правата на човека (погледнете чл. 11, господин Ганев!), напомням на колегите - нека да погледнат голямата "тухла" и да видят как тези проблеми са развити в конституциите на други държави, така че няма нищо лошо. Напротив, ние с вас трябва да защитим предложението на господин Вълканов. Нека ме извини господин Гиньо Ганев.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, имате думата. Редакция на текста и евентуално да го гласуваме.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Ганев никого не извинява, защото никого и не обвинява. Той просто изказва становището си. Текстът, който се предлага и който ще се сложи на гласуване и ще бъде подкрепен или пък не, е следният: "Чл. 49а - Всеки гражданин има право на задоволително жизнено равнище".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст, господа.

От 262 гласували - 172 за, 81 - против, 9 - въздържали се. 172 гласа не са достатъчни за 2/3.

Това предложение се отклонява.
Има думата господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ето случай, в който цифрите съвпадат с чувствата.

Моля ви за малко внимание. Погледнете чл. 50, чл. 51 и чл. 52. В чл. 50 се насърчава дарителската дейност, в чл. 51 е правото за наследяване, което е важно и в чл. 52 с текст: "Държавата насърчава спестяванията". Анализът сочи, че особено чл. 50 и чл. 52 не са конституционна материя. В този смисъл имаше силно аргументирано писмено предложение от народния представител господин Петър Обретенов.

Групата на Комисията за изработване на проект за Конституция на България при последното разискване предлага да се заличат от проекта чл. 50, чл. 51 и чл. 52. Но, защото правото на наследяване е нещо много важно и трябва да бъде конституционно уредено, предлага се в чл. 17, ал. 1, там имаше и такива предложения, текстът да звучи: "Правото на собственост, както и на наследяване се гарантира и защитава от закона". Това е добро предложение. И тогава чл. 50, чл. 51 и чл. 52 наистина нямат място в тази Конституция.

Господин председател, господа! Предложението, което се прави, е това.

АНДРЕЙ АНДРЕЕВ (от място): Не може ли да се каже правото на собственост и нейното наследяване?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Не, не може да се каже "правото на собственост и нейното наследяване", защото наследяването е по-широко и затова да бъде "както и на наследяване". Това е друго. Има наследяване, базирано не само на собствеността в прекия смисъл на думата.

Благодаря ви господин Андреев, за дистанционното разбиране.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, при това положение трябва да гласуваме първо допълнението в новата ал. 1 на чл. 17.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Докладвам:

"чл. 17, ал. 1. Правото на собственост, както и на наследяване, се гарантира и защитава от закона."

НИ/ЛА

244.1

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме, господа, новата редакция на ал. 1, чл. 17. Гласувайте!

От 255 гласували, 252 са за, нито един против и 3 въздържали се. Новият текст на ал. 1 на чл. 17 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: При това положение, господин председател, господа народни представители, би следвало да гласуваме заличаването на членове 50, 51 и 52 от проекта.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме това предложение за заличаване на чл.чл. 50, 51 и 52. Гласувайте, господа!

От 253 гласували, 243 са за, нито един против и 10 въздържали се. Член 50, 51 и 52 се заличават.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Преминаваме към чл. 53 и предложението, което се прави, господа, е следното. Аз ще докладвам първоначалната редакция. Парламентарният секретар ще ви докладва допълнително постъпилите писмени предложения и във връзка със спора за безплатно или пък не медицинско обслужване...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Или осигурено.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Или осигуряване, председателят на Парламентарната Комисия по здравеопазването ^{и секрет} и поиска в 14 ч. комисията да заседава заедно с представители и на контактна група и да преминем към гласуването на съответната алинея допълнително.

И така:

"Чл. 53. Ал.1 Гражданите имат право на безплатно медицинско обслужване в държавните здравни заведения при определените в закона условия.

Ал.2 Държавата закриля здравето на гражданите и насърчава развитието на туризма и спорта.

Ал.3 Никой не може да бъде подлаган на принудително лечение и на санитарни мерки, освен в определените от закона случаи.

Ал.4 Държавата осъществява контрол върху всички здравни заведения, както и върху производството и търговията с лекарствени средства и медицинска техника.

Ал.5 Здравеопазването се финансира от бюджета, от лични и колективни осигуровки и от други източници."

244.2

Господин Стамболийски, моля ви да продължите доклада със становища на народни представители.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, господин Стамболийски.

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: Постъпило е предложение от проф. Константин Цанев:

"Чл. 53 *Ал.1.* Всички граждани имат право на медицинско обслужване и са отговорни за своето здраве. Държавата закриля здравето на гражданите и насърчава развитието на туризма и спорта.

Ал.2. Здравеопазването на населението се финансира от различни източници - държавен бюджет, здравно осигурителна система, фондове, благотворителни и религиозни общности, уредени със закон.

Ал.3. Всички форми на здравно обслужване - държавна, здравно-осигурителна, частна и благотворителна са равнопоставени.

Ал.4. Държавата осъществява контрол върху всички здравни заведения, както и върху производството и търговията с лекарствени средства и медицинска техника.

Ал.5. Никой не може да бъде подлаган на принудително лечение и на санитарни мерки, освен в определените от закона случаи."

Господин Григор Шиков почти в същия аспект има също три предложения.

По ал. 1: "Всички граждани имат правото на здравеопазване и са отговорни за своето здраве."

По ал. 2: "Здравеопазването се финансира от различните източници, уредени със закони."

Ал. 3. "Всички форми на здравеопазването са равнопоставени."

Постъпило е предложение от господин Ангел Ахрянов по чл. 53, ал. 1. Той предлага да се прередактира в смисъл, че държавата обезпечава правото на безплатно медицинско обслужване на гражданите чрез фондове за социално осигуряване. Тази постановка съответства на формите на безплатно медицинско обслужване в цивилизованите общества, които форми са доказали своята социална ефективност.

Господин Съби Големанов предлага по чл. 53 да придобие следното съдържание ал. 1.

"чл. 53 ~~Ал.~~1. Държавата ще съдейства за преференциалното развитие на здравеопазването в България.

~~Ал.~~2. Всички граждани в Републиката имат право на медицинска помощ в държавни, частни, благотворителни и други здравни заведения на основата на здравно-осигурителна система."

Госпожа Връбка Орбецова предлага по чл. 53 да има следната формулировка:

"чл. 53 ~~Ал.~~1. Всеки гражданин има пълно право да постигне най-добро състояние на физическо и психическо здраве."

Предлага нова ал. 2:

"Ал. 2. Всички граждани в Република България имат право на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпно (безплатно) лечение и профилактика при условия и ред, определени от закона."

Предлага следващата ал. 2 да стане ал. 3, преработена по следния начин:

"Ал. 3. Държавата подпомага и насърчава физкултурата, туризма и спорта, като средства, укрепващи здравето на гражданите."

Предлага сегашната ал. 4 да стане ал. 5 в смисъл, преработена по следния начин:

"Ал. 5. Здравеопазването се финансира от държавния бюджет и от здравно-осигурителните фондове при условия и ред, определени от закона."

Господин Красимир Мирев предлага чл. 53, ал. 1 да гласи:

"чл. 53 ~~Ал.~~1. Гражданите са здравно осигурени и имат правото на медицинска помощ във всички здравни заведения на територията на страната, съобразно изискванията на закона."

И ал. 5:

"Ал. 5. Здравеопазването се финансира от здравно-осигурителни фондове, бюджета и други източници."

Господин Стоян Михайлов по чл. 53 предлага да се каже необходимото за частната медицинска практика, която за в бъдеще да придобие по-голямо значение.

Господин Владимир Церовски предлага чл. 53, ал. 2 да отпадне, а ал. 4 да гласи:

"Ал. 4. Контрол^л върху всички здравни заведения, както и върху производството и търговията с лекарствени средства^а и медицинска техника се регламентира със закон".

Госпожа Вълкана Тодорова предлага чл. 53, ал. 5 да стане ал. 2 със следния текст:

"Чл. 53. ~~Ал. 2~~ Здравно-осигурителните фондове се формират от бюджета, от лични и от колективни осигуровки и от други източници."

Предлага ал. 2 да отпадне.

Господин Димитър Янчев предлага чл. 53, ал. 1 да има нова редакция:

"Чл. 53. ~~Ал. 1~~: Гражданите имат право на медицинско обслужване. То е безплатно в държавните здравни заведения при определени от закона условия."

Предлага също чл. 53, ал. 4 да добие следната редакция:

"Ал. 4. Държавата контролира всички здравни заведения, производството и търговията с лекарствени средства и медицинска техника."

Господин Цезар Карафеизов предлага чл. 53, ал. 5 да продължи с текста:

"Задължително здравно осигуряване се извършва от работодателя, а допълнителното доброволно от гражданите."

Господин Иван Божков предлага чл. 53, ал. 4 след думата "лекарствени средства" да се добави "и биопрепарати".

Предлага в чл. 53, ал. 4 да се каже: "Държавата осигурява контрол върху всички здравни заведения, както и върху производството и търговията с лекарствени средства, биопрепарати и медицинска техника."

Господин Лъчезар Шиков предлага в чл. 53, ал. 3 да отпадне, тъй като се съдържа вече в чл. 28, ал. 2.

Господин Атанас Узунов предлага гражданите да имат правото на безплатно медицинско обслужване, осигурено чрез здравни фондове и държавния бюджет при ~~и~~ определени в закона условия.

244.5

Господин Ахрянов предлага по чл.53, ал.1 да се чете: "Държавата чрез фондовете за социално осигуряване обезпечават правото на безплатно медицинско обслужване на гражданите". Мотивите му са, че предложеният нов текст съответствува на формите на безплатното здравеопазване в цивилизованите общества, които форми са доказали своята социална ефективност.

Госпожа Нина Михайлова предлага към чл.53 да се добави нова ал.3: "Особени грижи за полагат за здравословното състояние на децата и младежите".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Това са предложенията. Те са твърде много. Господин Ганев, имате думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, може би предложението на ръководството на Комисията по здравеопазването и спорта трябва да се приеме. Целият текст с тези предложения да се сложат на тяхното заседание, което проф. Цанев предложи да се състои в 14 часа, а тук да не дебатирате повече по този текст, който е много обременен с предложения до този момент.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Правилно, да преминем към чл.54.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: "Член 54.1. Всеки има право на образование при условия, определени от закона.

Ал.2 Основното образование е задължително.

Ал.3: Обучението в основното и средното образование в държавните училища е безплатно.

Ал.4 Висшите училища се ползват с академична автономия.

Ал.5: Граждани и организации могат да създават училища по ред, определен със закон. Обучението в тях трябва да съответствува на държавните образователни стандарти.

Ал.6, Държавата насърчава образованието, като създава и финансира училища, подпомага способни ученици и студенти, създава възможности за професионално обучение и преквалификация и упражнява контрол върху всички видове и степени училища."

Това е първоначалният текст. Господин парламентарният секретар ще докладва писмените предложения.

245.1. СтБ/ПП

38

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: Господин Емил Божанов предлага чл.54, ал.1: "Всеки има право на образование". ↑

Ал.2. "Държавата насърчава образованието, като създава възможности за обучение на всички граждани. Тя утвърждава и контролира спазването на държавните образователни стандарти за всички видове и степени училища". Ал.3: "Обучението в основното и средното образование на държавните и общински училища е безплатно". Ал.4: "Образованието до 16-годишна възраст е задължително". Ал.5: "Граждани и организации могат да създават училища по ред, определен със закон". Ал.6: "Висшите училища се ползват с академична автономия".

Госпожа Вълкана Тодорова предлага в чл.54, ал.5 да отпадне второто изречение.

Господин Емил Филипов предлага в чл.54, ал.6 думата "училища" да се замени с "учебни заведения".

Госпожа Връбка Орбецова по чл.54 предлага следните промени в текста: "1. Основното образование в Република България е задължително и безплатно.

2. Средното и средно специално образование, получавано в държавни училища, е безплатно.

3. Държавните висши учебни заведения се ползват с академична автономия и бюджетно финансиране при условия, определени от закона.

4. Държавата насърчава образованието, като финансира училищата, създава възможности за специализация, следдипломна квалификация и преквалификация, подпомага способни ученици, студенти, специализанти.

5. Всички видове и степени училища се намират под контрола на държавата."

Господин министър Матей Матеев предлага от името на Министерството на народната просвета следните изменения на чл.54: ал.2 да се измени и допълни, както следва: "Образованието до 16-годишна възраст е задължително". АLINEЯ 3 да се допълни: "Основното и средното образование в държавните и в общинските училища е безплатно". Ал.6 да се измени и допълни: "Правителството насърчава образованието, като създава и финансира училища,

подпомага способни ученици и студенти и създава възможности за професионално обучение, преквалификация и упражнява контрол върху всички видове и степени училища".

Госпожа Савка Йовкова предлага по чл.54, ал.3 нова редакция: "Основното, средното и висшето образование в държавните учебни заведения е безплатно".

Господин Бончо Рашков по чл.54, ал.3 предлага: "Обучението във всички степени държавни учебни заведения е безплатно".

Парламентарната група на Движението за права и свободи предлага нова ал.7 към чл.54 със следното съдържание: "Държавата осигурява условия за изучаването на езика на националните, етническите и езиковите малцинства в рамките на единната образователна система".

Господин Тодор Семов предлага по чл.54, ал.6 текстът да се замени с: "Образованието е основен дълг на държавата". Предлага създаването на нова ал.7: "Държавата насърчава развитието на талантливите ученици и студенти".

Господин Йордан Андреев предлага в чл.54, ал.3: "Обучението в основното, средното и висшето образование в държавните училища е безплатно".

Бойко Димитров предлага в ал.5 думата "държавни" да се замени с "национални".

Господин Любомир Иванов предлага ал.4 на чл.54 да бъде: "Висшите училища се ползват с академична автономия и се съобразяват с държавните изисквания и международните стандарти за подготовката на специалисти".

Господин Стоян Михайлов предлага в чл.54 да се каже могат ли чужди граждани и юридически лица да създават училища у нас.

Господин Георги Константинов предлага в ал.6 на чл.54 да се добави ново изречение след края на пасажа: "Дарбата във всяка област е национална ценност".

Господин Георги Николов предлага в ал.3 на чл.54 да се запише: "Основното и средното образование в държавните училища, както и обучението на студентите по държавна поръчка във висшите и полувисшите училища е безплатно".

245 *Висшето образование в държавните училища е безплатно.*
245 *Забележително в основното, средното и висшето образование в държавните училища е безплатно.*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, комисията ще има ли възможност да синтезира тази лавина от предложения?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да, защото комисията се е занимавала с повечето от предложенията, да не кажа, с всички, включително и с предложението на правителството, представено чрез министъра на просветата господин Матеев, който впрочем е в залата.

Конституционната комисия не възприема предложенията на народните представители Савка Йовкова, Бончо Рашков и други, които искат в конституционния текст изрично да се каже, че не само средното, но и висшето образование е безплатно. Съвременните тенденции във висшето образование и неговото получаване сочат, че това образование не може във всички случаи да бъде неплатено.

Като се имат предвид предложенията на господин Емил Божанов и други депутати, на базата и на предложението на правителството Конституционната комисия предлага задължителното образование наистина да бъде до 16-годишна възраст.

Във връзка с това ал.1 да се запази в първоначалния си вид.

Ал.2 - да не се казва "основното образование", а да стане "училищното обучение до 16-годишна възраст е задължително."

В ал.3 съобразно новите условия у нас да се каже "основното и средното образование в държавните и в общинските училища е безплатно". Защото в бъдеще може би общинските училища няма да бъдат държавни, както каза и министърът, а да бъдат само общински.

Ал.4 да се запази с идеята за автономията.

В ал.5, за да се избегне въпросът на господин Стоян Михайлов, да се каже по-точно, както следва: "Граждани и организации могат да създават училища при условия и по ред, определени със закон". Защото условията ще кажат до кога, какви граждани и как.

Второто изречение се запазва - "Обучението в тях трябва да съответствува на държавните образователни стандарти".

Алинея 6 е без промени.

Това е становището засега на Конституционната комисия по тази тема.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Савка Йовкова.

245.5

САВКА ЙОВКОВА: Вземам отношение по ал. 3 на чл. 54 по два аспекта - по смисловата и редакционна страна на предложения ни текст и по съществото на проблема, който се третира в този текст.

Записано е - чета - "Обучението в основното и средното образование на държавните училища е бесплатно". Педагогическата наука има своя специфична терминология, с която ние трябва да се съобразим и не можем да кажем, че обучението в образованието е бесплатно. Аз приемам тази бележка, която Вие направихте, господин Ганев - да се тръгне от основното и средното образование.

И по съществото на проблема - това е един проблем не само конституционен, а дълбоко социален, който засяга много млади хора. Аз няма да се връщам към аргументите, които приведох в изказването си на първо четене. Те бяха достатъчно обилни, но ще припомня принципът, който защитавам: равни условия на всички млади хора за достъп до образованието! В момент, когато икономически всичко е твърде отслабнало и особено са обеднели родителите, да лишим млади хора с качества, с висок интелектуален потенциал да имат достъп до висшето образование за мен е нереално. Още повече, че тенденцията в Европейското развитие е точно такава - да се даде възможност за бесплатно висше образование, настоявам, настоявам - не твърдя, че няма да има свободни факултети, че няма да има частни университети, това разбира се, ^ище го има и трябва да го има - настоявам да се гласува текстът, който съм предложила: "Основното, средното и висшето образование в държавните учебни заведения е бесплатно". Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Конев, имате думата.

ИЛИЯ КОНЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! ← Искам да ви върна няколко месеца назад, когато в тази страна имаше продължителна национална студентска стачка. Тогава стачкуваха всички университети и едно от исканията на много стачни комитети в университетите беше и това - да се въведе платена форма на образование в нашите университети. Тогава всичко беше уредено по старата Конституция. Спомням си, че Министерството

ВЙ/МТ

246.1

на науката и висшето образование направи предложение за отменянето на този член - 45, но практически платеното образование беше незаконно съобразно тогавашните норми и въведено на практика без да бъде отменен старият чл. 45. Аз съм съгласен с това, че действително нашите младежи трябва да имат възможност за безплатно образование и в университетите, но от друга страна се боя, че при новите условия това ще постави на изпитание много университети, тъй като държавата ще ограничава своята поръчка, както беше досега по отделните специалности - 100-150 или 200 студенти, сега ще бъдат може би 30 или 40. Това ще постави на изпитание сегашните творчески колективи в университетите, защото държавата няма да може да финансира в същия обем образованието в университетите и ако се даде правото платеното образование да бъде само в частните университети или в чуждестранните, то това ще постави в неравноправно положение нашите родни университети. Затова съм за запазването на безплатното обучение, на безплатното образование - по-точно казано - в университетите, но и за предвиждане на форма, на възможности за платено образование, тъй като то не е задължително. Безплатно трябва да бъде онова, което държавата задължава - до 16 години или основното образование.

Против съм наименованието "общински училища". Това е едно неясно понятие. Още не е въведено. Аз и в комисията се изказах така и моля уважаемия министър поне на този етап да не настоява за въвеждането на това понятие - "общински училища", а ако някога, да речем след години то стане практика, допуснатата възможност отделни членове в Конституцията да бъдат изменени. Но сега общински и държавни училища - това поставя много въпроси за характера на тези общински училища, за тези единни стандарти, които се въвеждат и още са така неясни, поради което аз настоявам това понятие да се обмисли добре от колегите преди да гласуват дали то е целесъобразно. Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Савов има думата.

МИХАИЛ САВОВ: Благодаря Ви, господин председателстващ.

246.2

Уважаеми колеги народни представители, уважаеми председателю на Комисията за изработване на проект за Конституция! ↑

За мен общо взето са приемливи предложенията за редакция на текстовете, направени от председателя на Комисията за изработване на проект за Конституция на България. Изключение е ал. 4. Аз споделям изцяло съображенията на колегата Конев и много настоявам, господин председателю, да се отчете конкретно редакционното допълнение на тази алинея на колежката Орбецова. "Висшите училища се ползват с академична автономия и с ~~свободен~~ от бюджетно финансиране при условията, определени със закон". Или определени от закон.

Уважаеми народни представители, споделяйки по принцип съображенията на колегата Конев аз не смятам, че ние трябва да се връщаме към формулировка - бесплатно за някои категории, при държавни поръчки. Всичко това усложнява текста. Достатъчно е наистина да запишем един конституционен текст, който ще предостави ползуването на бюджетно финансиране, определено от съответния закон. Не е възможно висшето образование в нашата страна да не се ползува от бюджетни субсии. В каква степен, при кои случаи, как, защо, с какви цели и т.н. - всичко това ще бъде предмет на закона, но да ограничим ние проблемите на висшето образование при предоставяне само на една гола автономия е по мое дълбоко убеждение крайно недостатъчно. Ето защо аз много моля редакцията на ал. 4 още веднъж да се допълни наред с текста: "Висшите училища се ползват с академична автономия" да се добави: "и бюджетно финансиране при условия, определени от закона". Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Димова има думата.

ВИКТОРИЯ ДИМОВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги!

Приятен е фактът, че днес по чл. 54 във връзка с полагане на основните нормативни положения на образованието се чувствава толкова голяма загриженост от страна на присъстващите депутати.

246.3

Ще ви моля само за една минута внимание.

Аз подкрепям ал. 2, в която се казва, че образованието до 16-годишна възраст трябва да бъде задължително; ал. 3, която казва, че основното и средното образование, но бих искала да остане: "в държавните училища" по съображения, които казахме преди малко; ал. 4 предлагам така: "Висшите училища се ползват с автономия", без да е уточнено каква и "при условия, определени със закон". Мисля, че при тези условия, определени със закон там ще се доуточнят всички финансови взаимоотношения на висшите училища с държавата. В ал. 4 предлагам още последната дума на второто изречение: "обучението в тях трябва да съответствува на държавните образователни норми", тъй като думата "стандарти" някак си не е утвърдена в нашата законодателна терминология. И накрая в ал. 6: "държавата насърчава образованието" предлагам изречението да свърши дотук и: "упражнява контрол върху всички видове и степени училища". Струва ми се, че изброяването как държавата насърчава образованието е твърде ограничително, защото то може да бъде много по-широко от онова, което е предложено в Конституцията. Конституцията е основен закон за едно бъдеще. Благодаря за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Атанасов има думата.

БОГДАН АТАНАСОВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги!

Имам няколко забележки по чл. 54, особено ал. 3: "Обучението в основното и средното образование в държавните училища е бесплатно". Крещяща е липсата на висшите учебни заведения. Наша традиция е висшето образование да е бесплатно и смятам, че подборът на бъдещите студенти да зависи от финансовите възможности на семействата е неоправдано. То ще се отрази много зле на нашата страна, на нашето общество. (Ръкопляскания) Като социал-демократ смятам, че трябва да видим да влезе идеята, че висшето образование е бесплатно. Говоря за ал. 3.

246.4

Освен това висшите училища се ползват с академична автономия, четем в ал. 4, в ал. 6 виждаме, че държавата упражнява контрол върху всички видове и степени училища. Това е едно несъответствие, което - как ще се разреши - не е много ясно. В ал. 5 говорим и е ясно, че се визират частни училища, граждани и организации, които могат да създават училища по ред, определен със закон. А второто изречение: "Обучението в тях трябва да съответствува на държавните образователни стандарти". Това е твърде неясно. Какво значи: "държавни образователни стандарти"? се надяваме, че това не визира идеологическите стандарти, които се натрапваха на нашето образование. Може би става дума за програми. Твърде е неясно и мисля, че или това ще даде възможност на министерството да парира развиването на такива училища, или пък това изречение е излишно. Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Тодоров има думата.

МАРКО ТОДОРОВ: Уважаеми господа народни представители! Въпросите, които разискваме, са твърде съществени и аз искам да кажа две думи относно въпроса за висшите училища, автономията и за частично платеното висше образование. И ви моля за малко търпение, тъй като проблемът за нас е принципен и е от съществено значение за висшето образование в България.

Искам да ви кажа, че Комисията по наука и образование, съответна работна група заедно с експерти на Министерството на науката и висшето образование от 8 месеца работи по проект за нов закон за висшето образование. Тези проблеми са дискутирани там с доста голяма степен на подробност и аз искам да внеса пояснение какво се разбира от "частично платено висше образование" и защо ние считаме, че то в сегашния етап е нужно и че ако се вкара сега в Конституцията изискването за безплатно висше образование, ще се нанесат поражения, които ние трудно можем да преодолеем.

В никакъв случай не искам да кажа, че тук не става въпрос студентите да бъдат поставени в тежко материално положение. Искам да ви обърна внимание, че нашето висше образование, материалната база, с която то разполагаше, трудът, заплащането на научните работници беше съвсем, съвсем далеч от световните стандарти за наука и образование.

Искам да обърна внимание, че висшето образование и съпътстващата го наука, която трябва да се развива във висшите училища, изисква изключително много финансови средства. От такава гледна точка ние трябва да повишим отговорността както на научно-преподавателския състав, така и на студентите, които ще бъдат обучавани.

Затова в ~~проектите~~ ^{проект} за висше образование е залегнал следният основен принцип: Студентите ще трябва да плащат семе-стриална такса, която ще бъде в един минимален размер, примерно взето от порядъка на 10 до 15% ^{процента} от стойността или издръжката на един студент. За тази такса и за своето следване студентът ще може да получава от държавата кредит, за да финансира своето

СД/ЛА

247.1

образование. След като завърши своето висше образование, той ще изплаща след определен период от време този кредит, като тези студенти, които са постигнали определени успехи, за тях кредитът може изобщо да бъде опростен, те няма да има нужда да го връщат. И за тези студенти образованието ще се окаже безплатно.

Ние просто искаме да впрегнем коня пред каруцата. Искаме да поставим всички студенти в равноправно положение. С тяхното право те да получат и съответния кредит, да не очакват от мама и татко да им финансират образованието, а да се ангажират с отговорност. И след това, накрая, в зависимост от постигнатите резултати някои от тях ще върнат известна част от парите, на другите ще бъде опростено.

Много ви моля, това е един много важен принцип, който трябва да повиши отговорността на самите студенти, да ги направи независими от техните родители. Освен това, когато един студент е ангажиран и финансово, той има други изисквания към научно-преподавателския състав. Той ще се бори за това да го обучават добри преподаватели и т.н.

Затова много ви моля да подходим отговорно към този въпрос и да приемем предложението на Комисията за изработване на проект за нова Конституция на Република България така, както е записано: "Висшите училища се ползват с академична автономия." Това точно отговаря и на постановките, които са залегнали в закона. Законът прецизира какво се разбира под понятието "академична автономия", "икономическа самостоятелност" до известна степен и т.н., и т.н., не искам да навлизам в подробности.

В ал. 6 е казано, че държавата насърчава образованието. Именно в това насърчаване се включват всички онези механизми, които ще бъдат заложени, за да се гарантира възможността и правото на всеки един наш гражданин да получи такова образование, от каквото се нуждае. Това е важното.

И искам само една редакционна поправка. Ние в *представителния събор* за висшето образование предвиждаме не понятието "образователни стандарти", а "държавни изисквания", които се поставят съответно към учебни планове, програми и т.н., така че да съответстват на международните норми. Но използваме понятието "държавни

Освен това споделям и обстоятелството, че наистина не би било възможно висшето образование да бъде безплатно в този смисъл, в който досега е било. Държавата трябва да се ангажира с финансирането му, но не в този вид, в който досега тя беше ангажирана.

Затова предлагам или като продължение на ал. 4, или като нова алинея да прозвучи следният текст: "Висшите училища се ползват с академична автономия", например, ако това се запази. "За номиналния срок на обучение в държавните висши училища, държавата финансира образованието от бюджета (така, както проф.Савов искаше да бъде отбелязано), като обучаваните плащат и такси."

Ал. 5. Отбелязано е, че "граждани и организации могат да създават". Струва ми се, че би било по-добре, ако прозвучи: "Физически и юридически лица могат да създават..."

В същото време бих искал да обърна внимание на следното. Вчера ни беше предоставено едно предложение за решение от Великото Народно събрание, постъпило от името на Министерския съвет, по повод на една корекция на съществуващия чл. 45 от сегашната Конституция, в който става дума именно за това, че висшето образование в България е безплатно. От страна на Министерския съвет се иска разрешение, и вероятно в някакъв вариант такова предложение ще постъпи и във Великото Народно събрание, още от началото на тази учебна година експериментално да се въведе възможност за заплащане при извършване на обучение във висшите училища.

Аз мисля, че в комисията този въпрос ще бъде много внимателно разгледан дали е целесъобразно преждевременно, преди още новата Конституция да е приета, която третира този въпрос, да взимаме едно предварително решение, макар и за експериментално плащане на такси. Това казвам само като разсъждение по повод на предложението.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Воденичаров има думата.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми колеги, като се присъединявам към текстовете, които предлага Комисията за изработване на проект за нова Конституция на Република България, искам да обърна вашето внимание само върху ал. 6 на чл. 54.

В ал. 6 се съдържа една важна функция на държавата, респективно на Министерството на просветата, а именно, че тя, българската държава, упражнява контрол върху всички видове и степени училища.

Този текст трябва да се запомни от всички, а да се осмисли най-вече от депутатите на Движението за права и свободи. Тази алинея е свързана пряко с текста, който още не сме дебатирани. Затова ставам и ви обръщам внимание. Става въпрос за чл. 35, ал. 2.

Тези, които се опасяват, че ако изучаването на турския език се отдели от българското държавно училище, ще се изгуби контролът върху частните училища в читалища, джамии и къщи, не са точни. Тези училища и курсове, смятам, че те ще бъдат предимно курсове по езици, ще трябва да обявяват своите учебни програми съгласно тази алинея на държавния училищен инспектор. В случай, че тези програми не са издържани, то те ще следва да се коригират. В случай, че обучението бъде свързано с разпалване на религиозна или етническа вражда, училището ще бъде закрито, а директорът вероятно ще бъде подвеждан по текстовете на Наказателния кодекс.

Текстът на ал. 6 на чл. 54 ще играе важна роля за задаване на българските национални интереси в образованието. Той е толкова важен, че заслужава да бъде изведен в самостоятелна алинея или да се прехвърли направо в чл. 35, ал. 2.

Ето защо аз поддържам предложението, което беше направено преди малко в изброяването на предложенията, мисля, че беше на господин Христов, специално контролът на образованието да бъде изведен в самостоятелна алинея. Той не може да бъде принижен ~~на~~ ниво на насърчаване. Той е много по-важен от насърчаването.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Цезар Карафеизов.

ЦЕЗАР КАРАФЕИЗОВ: Уважаеми господин председателстващ, дами и господа! Имам съвсем кратко предложение: в ал.1 да остане само "всеки има право на образование" без думите "при условия, определени от закона". Всеки има право на всякакво образование. По-надолу в другите алинеи е казано кое е задължително и кое как. Смятам, че не е правилно още отгоре да слагаме "при условия, определени със закон".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Орбецова.

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Уважаеми колеги, съвсем кратко по предлагания чл.54. Благодаря на проф. Савов за подкрепата на ал.4, защото като преподавател във висше учебно заведение знам, че само академичната автономия няма да създаде възможности за едно действително приспособено към съответните условия висше образование с добавката "... и бюджетно финансиране при условия, определени от закона" се дава възможност в духа на педогогичната, която направи господин Марко Тодоров, да се решават въпросите, съобразно нуждите, съобразно условията в съответните висши учебни заведения.

Що се отнася до основното и средното образование, смятам, че безспорно те трябва да бъдат безплатни, като в този дух искам да добавя, че ако в ал.3 на чл.54 се добави "и средно специално образование" с това се решава въпросът и за професионалното образование. Алинея 6, според моето предложение, трябва да акцентира вниманието върху специализацията, квалификацията, включително следдипломната квалификация и преквалификацията.

Предложила съм отделна ал.7 в духа на това, което казаха и някои преждеговоривши, че контролът на държавата върху всички видове и степени висши учебни заведения, трябва да бъде подчертано в отделна алинея.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Жан Виденов. След това да се готви Георги Константинов.

ЖАН ВИДЕНОВ: Уважаеми господин председателстващ, колеги! Ставам само за да подкрепя предложението на народната представителка от Българската социалистическа партия Савка Йовкова за нова редакция на ал.3 на чл.54, а именно: "Основното, средното

248.1. ДП/ПП

и висшето образование в държавните учебни заведения е бесплатно". Тук прозвуча опасението, че ако приемем тази редакция на ал.3 на чл.54 това ще постави в неравноправно положение преподавателите в държавните и в евентуалните частни учебни заведения. Смятам, че това съображение не трябва да вземаме предвид и не само защото то не засяга същността на въпроса, то е второстепенно, но и защото не трябва да забравяме, че ако зад едно частно учебно заведение стоят прекият финансов интерес и на собственика, и на обучаващите се, то зад държавното стои финансовата мощ на държавата и изобщо - от това чия собственост е едно учебно заведение, не произтича категоричен извод за неговата финансова възможност в бъдеще.

Господин Ганев, моля редакцията, предложена от госпожа Савка Йовкова, да бъде подложена на гласуване, защото освен че в традициите на българската образователна система е висшето образование да бъде бесплатно, това според мен, че го записваме в Конституцията, не ограничава възможността да се събират определени такси за конкретни допълнителни разходи, като например: такса за кандидатстудентски изпити, която да покрие разходите за проверяващите конкурсните работи, за организационната страна на въпроса или такса за поправки, допълнителни сесии и т.н.,, когато студентът се характеризира с хронична неуспеваемост.

Моля това предложение да се постави на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата, господин Донев.

СТОЙЧО ДОНЕВ: Възражявам срещу това, което каза господин Жан Виденов, тъй като кандидатстудентските изпити не спадат към образованието, така че няма защо да записваме такива неща. Искам само да вметна моето отношение към въпроса за думата "безплатно", което нееднократно изразих по отношение на здравеопазването и поддържам. Смятам, че тук може да бъде използвано, тъй като въвеждаме думата "задължително образование". Щом е "задължително", тогава ние трябва да осигурим безплатност.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Константинов.

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ: Както чухте, господа народни представители, към чл.54, ал.6 предлагам ново изречение: "Дарбата във всяка област е национална ценност". На някого ще се стори, че предложението ми крие излишен патос, но това не е така. То доразвива изискването, че държавата подпомага способните ученици и студенти, като включва и младежите, които след 16-годишна възраст не могат да продължат по финансови или други причини да учат и да развиват дарбите си. Това мое предложение е и против уравниловката, ограничаването на една дарба от политически, бюрократични или каквито и да е предразсъдъци.

Талантите, особено по-младите, са истинският двигател на всяка положителна промяна в духовното ни развитие - най-сигурната ни конвертируема валута в една икономика. Ние трябва да създадем нов, български манталитет по отношение на кадърния човек още от най-ранна възраст, да изразим грижа и внимание към него в обществото ни, освобождавайки всяка дарба от всякакви пречки. Не американската царица и не руският нефт, а талантливите и инициативни ^{те}българи ще изведат на нови икономически и духовни хоризонти България! (Ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Тодор Семов.

ТОДОР СЕМОВ: Поддържам предложението за задължително образование до 16-годишна възраст (това е горната граница на задължително образование) по следните съображения:

Първо, постига се по-голяма образованост на цялото население.

Второ, намалява се възможността за безделие и криминални престъпления за немалка част от младите хора, които, завършили основно образование на 14-годишна възраст не учат и не работят до 16-18-годишна възраст.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Няма смисъл да се убеждаваме!

ТОДОР СЕМОВ: Има смисъл да се убеждаваме, защото има такова предложение: ако не е завършил основно образование до 16-годишна възраст, един ученик може да повтаря два пъти пети клас, да стане на 16-годишна възраст и по-нататък неговото обучение не е задължително. Така че има смисъл този текст "до 16 години образованието е задължително".

До голяма степен се преодолява в значителна част от учениците нежеланата много ранна професионална ориентация. Едно е да си избереш професия на 16 години, а друго е нея да ти я избират родителите на 14 години. Освен това Република България е подписала Международна конвенция за осигуряване на образование до 16-годишна възраст.

Във връзка с предложената от мен нова алинея 7, а именно: "Държавата насърчава развитието на талантливите ученици и студенти", искам да изкажа следните мотиви:

Отдавна е минало времето, когато съдбата на повечето от развитите страни се е определяла от изобилието на естествени ресурси. Днес много по-важни ресурси са уменията, знанията, информацията и решимостта за успех, които са въплътени в хората на една нация. България има потенциал да развие тези човешки ресурси чрез образование. Този цитат, уважаеми колеги народни представители, е от така наречения проект на Ран за икономически растеж на България. Необходимо е специално внимание и почит към таланта, към надарените и способните ученици и студенти. Доказано е, че общественият прогрес зависи от 5-10 на сто от населението.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Колега, моля Ви за конкретно предложение. Не заживяме една теза, в която не трябва да се убеждаваме.

ТОДОР СЕМОВ: Моята теза е: въпросът за развитието и насърчаването на талантливите и способни² ученици и студенти да бъде отделен текст, отделна алинея от чл.54, а не както е сега - като част от ал.6.

И последно, поддържам становището, изказано от говорилите преди мен народни представители - образованието до най-висша степен, включително висшето образование да бъде безплатно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата за реплика господин Петър Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Репликата^{ми} е към господин Семов и към всички тези, които поддържат, че трябва да се въведе задължително образование до 16-годишна възраст. Въпросът ми е такъв: как се съгласува със сега действащата образователна система на единното училище, съответно на предишните образователни системи, които съществуваха в България - основно образование, прогим-

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Колеги, взимам думата в качеството си на заместник-председател на Комисията по наука и образование, за да обобща някои неща, които ми се струва, че не се разбират от пленарната зала.

В чл.54, ал.1, като казваме, че всеки има право на образование, ние изхождаме от мисълта, че не може вече да има възрастова граница за едно образование. При сегашните реалности и тези, които идват, един човек на 40-годишна възраст се нуждае от образование, ако трябва да се преквалифицира, за да може да си намери работа. Ние залагаме този принцип, като премахваме възрастовата граница за едно образование. Това е човешко право и затова го залагаме в ал.1.

На второ място, конкретизираме години^{те}, а не степента, т.е. не основната, а до 16 години. Обръщам вниманието ви върху една хипотеза: един ученик може да стане на 20 години и все още да не е завършил основното си образование по ред причини. Затова ние слагаме в ал.2 по този начин, по който беше предложено, че училищното обучение до 16-годишна възраст е задължително.

На трето място, не смятам, че трябва по този начин да се подхожда по проблема за безплатното висше образование.

Ще ви дам два примера: в ал.6 се казва много ясно: "Държавата насърчава образованието, като създава и финансира училища". По новия законопроект за висшето образование вече няма терминологията "висши учебни заведения", а има "висши училища". По този начин това влиза в представата за финансиране.

И още един пример, за да разберете, че не става въпрос за отмяната на това завоевано право за безплатното обучение. Ако примерно, обучението на един студент е 100 на сто, 80 на сто от тази сума се финансира от държавата, а останалите 20 на сто вече влизат под формата на някакви такси или други форми на приходи, които получава учебното заведение като такса от студентите, така че държавното финансиране като принцип и факт съществува и може да се смята, че то е безплатно, след като го дава държавата.

Ето защо аз ви призовавам без да отнемам повече от вашето време да гласуваме текстовете така, както са предложени

защото всички идеи, които бяха изказани тук, са залегнали в принципите на новите законопроекти и те се регламентират като конституционен текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Последен преди да пристъпим към гласуване, има думата господин Йордан Андреев.

248.7

ЙОРДАН АНДРЕЕВ: Колеги, аз още в Комисията за изработване на проект за Конституция на България предложих да бъде включено и висшето образование като безплатно, но за съжаление не беше прието от колегите. Не от излишно упорство аз отново поставям този въпрос тук, в пленарно заседание, а преди всичко от гледна точка на справедливостта. Тази справедливост, за която говорим в преамбюла на проекта за Конституцията.

Безплатното образование във всички степени, в това число и висшата степен, е едно социално достижение, от което не бива да лишаваме нашата младеж или поне една значителна част от нашата младеж, особено в сегашната икономическа ситуация. Ако не включим в ал.3 на чл.54 положението, че "и висшето образование, наред с основното и средното е безплатно", това означава, че ние поставяме младите хора, които желаят да учат във висши учебни заведения в различни стартови възможности, съобразно финансовите им възможности или финансовите възможности на техните семейства. Нещо повече, талантливи, даровити младежи и девойки въобще няма да могат да застанат на старт за влизане във висше учебно заведение поради поставяне на такива финансови бариери.

Аз апелирам към вашето чувство за справедливост и ви моля, уважаеми господин председател, да поставите на гласуване това предложени~~е~~ като най-отдалечено.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Ще се постави на гласуване, ^{тези} който се уточни от Комисията за изработване на проект за Конституция на България, господин Андреев. И това, за което Вие пледирахте, много хора също настояваха. Гласуването ще покаже кой какво становище има.

Господин Ганев, заповядайте.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Матеев, Вие ще говорите ли?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Матеев, имате думата.

МИНИСТЪР МАТЕЙ МАТЕЕВ: Аз само ще подкрепя господин Арнаудов като заместник-председател на Комисията по наука и образование. Смятам, че той съвсем ясно и пълно изложи всички аргументи, включително и нещата, които са свързани с въпроса на безплатността на висшето образование в този смисъл, в който той фактически се гарантира от ал.6, що се отнася до подпомагането

от държавата на всички видове училища.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви, господин министър.

Имате думата, господин Ганев. Започваме гласуването на чл.54.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да видим сега този порой от предложения каква река ще образува.

Първо, ал.1 се предлага, както вече прозвуча и тук още по-конституционно ясно:

"Чл.54. ~~Ал.~~1 Всеки има право на образование".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме ал.1 в този текст. Гласувайте, господа!

От 229 гласува 228 са за, нито един против, 1 - въздържал се.

Алинея 1 се приема.

Алинея 2.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал.2, нека така, както и министерството още веднъж потвърди, да гласи:

"~~Ал.~~2, Училищното обучение до 16-годишна възраст е задължително."

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст на ал.2. Гласувайте, господа!

От 215 гласували 211 са за, 3 -против и 1 - въздържал се.

Алинея 2 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Много спорове очевидно *се издигат* по ал.3 и по-точно във връзка с ал.3. Това, което не подлежи на съмнение, е текстът, че "основното и средното образование в държавните" - и аз моля народните представители да възприемат аргументите на министерството - "и общинските училища е безплатно", доколкото ще има такива училища. Няма нищо лошо в това.

Въпросът е по какъв начин да бъде прибавена идеята "при определени условия и обучението във висшите държавни училища да може да бъде неплатено".

Министърът Матеев, народният представител Арнаудов, дейци на Комисията за изработване на проект за Конституция смятат, че в ал.6, в израза: "Държавата насърчава образованието, като създава и финансира училища" чрез израза "финансира училища"

се съдържа възможността да има при определени условия и неплатено висше образование.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Не.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Не казвайте "не" на мен, а на тези, които говориха преди малко. По отношение на тях правете обструкции.

Лично аз смятам, без да считам, че правната формула, която ще ви предложа, е много прецизна, би могло след първото изречение на ал.3 да представим за гласуване едно второ изречение:

ал.3 Основното и средното образование в държавните и общинските училища е бесплатно. При определени от закона условия и висшето образование в държавни училища може да бъде бесплатно".

Това е конституционно решение.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ: Не "може", а "е".

МАРКО ТОДОРОВ (от място): Да гласуваме отделно за двете изречения.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Отделно ще го гласуваме като идея.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ (от място): Да бъде "е бесплатно".

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да, при определени условия, разбира се, е бесплатно. Това значи, господин Янков, обаче, че се предвижда закон, който задължително трябва да предвиди безплатност. Така ли е? Общата идея не е тази. Аз не споря по това, а мисля, че е една находка и ще ви го предложа сега за гласуване отделно. И каквото залата каже, така трябва да бъде.

Искам да кажа обаче, че в много от изказванията тук имаше такива подробности, които повече прилягаха за един конкретен закон по образованието и даже за училищни наредби. Може да се каже тук например, както предлага господин Николов, че тези студенти, които са по държавна поръчка, за тях се осигурява^{ва}
безплатно обучение? Това не може да бъде най-напред конституционен израз и даже конституционна идея.

Предлагам ал.3. Първо: "Основното и средно образование в държавните и общинските училища е бесплатно".

249.3

И отделно гласуване: "При определени от закона условия висшето образование в държавни училища е безплатно".

Гласуваме първо първото предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме първото изречение на ал.3.

От 239 гласували 231 са за, 7 - против, 1 - въздържал се.

Този текст на ал.3 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предлагам добавката към същата алинея, която да се гласува самостоятелно.

"При определени от закона условия образованието във висшите държавни училища е безплатно."

Това да гласуваме, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, госпожа Йовкова.

249.4

САВКА ЙОВКОВА: По-правилно е да се каже, че обучението в държавните висши училища е бесплатно, а при определени условия е платено.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Много сте откровена, госпожа Йовкова, за една идея, която просто не може да се сподели. Оставете другото и Ви казвам юридически, че то е великолепно редактирано. При определени от закона условия образованието във висшите държавни училища е бесплатно, което значи, че при определени условия, но непременно е^и~~и~~^иКато кажем "висшите", това значи, че е така във всички висши държавни училища.

Чета отново текста: „При определени от закона условия образованието във висшите държавни училища е^и~~и~~“

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме това допълнение към ал. 3.

От 241 гласували 217 са за, 19 против и 5 въздържали се. Допълнението към ал. 3 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: С други думи, това става една алинея.

Ал. 4 беше бродирана с много предложения все оқоло това образование там. Тя трябва да остане, както беше защитена: „Висшите училища се ползват с академична автономия.“

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст, господа, на ал. 4.

От 239 гласували, 238 са за, 1 против, нито един въздържал се. Ал. 4 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Според нас текстът на ал. 5 трябва да изглежда така: „Граждани и организации могат да създават училища при условия и ред, определени със закон. Обучението в тях трябва да съответствува на държавните изисквания – предложи се вместо "държавните образователни стандарти" да запишем "държавните изисквания". За мен това е по-добре.

Дължа един отговор на господин Стоян Михайлов. Той иска и чуждестранните граждани и организации да могат да правят

Ст.Б/МТ

250.1

това. Текстът не ограничава тази възможност. В проекта на Конституцията чл. 25, ал. 2 и други разпоредби казват, че само когато изрично е казано в тази Конституция или в закон, че чуждестранните граждани не могат да имат тези права, които са предвидени тук. Уверявам Ви, че с общата редакция това се постига.

И така: „Ал. 5. Граждани и организации могат да създават училища при условия и по ред, определени със закон. Обучението в тях трябва да съответствува на държавните изисквания.“

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме този текст на ал. 5.

От 235 гласували, 231 са за, 4 против, нито един въздържал се. Ал. 5 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Във връзка с ал. 6 искам да кажа на госпожа Виктория Димова, че се направи един допълнителен анализ на това дали след "държавата насърчава образованието..." изброяването трябва да остане. Счита се, че е по-експликативен текст, но той дава все пак един граждански контур на това, за което става дума. Нека го предложим така.

„Ал. 6. Държавата насърчава образованието, като създава и финансира училища, подпомага способни ученици и студенти, създава възможности за професионално обучение и преквалификация. Тя упражнява контрол върху всички видове и степени училища.“

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Гласуваме текста на ал. 6.

ИЛИЯ КОНЕВ (от място): Може ли едно пояснително питане?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля Ви се, вече гласуваме.

От 235 гласували, 228 са гласували за, 2 против, 5 въздържали се. Ал. 6 на чл. 54 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Няколко последни думи, господин председател и уважаеми господа народни представители. Аз искам да се обърна от името на групата при Конституционната комисия с една молба към господин Георги Константинов той да не настоява тук за своята идея, че дарбата във всяка област е национална ценност. Това е една прекалено принципна идея, тя би могла в

250.2

някакъв вид да се обсъди при преамбюла на тази Конституция.

Второ, господин Семов искаше също да се говори в една отделна алинея за насърчаване на даровити деца или млади хора. Мисля, че това се съдържа до известна степен в ал. 6, която току-щс гласувахме.

Накрая, господа, в хода на дискусиата по този текст се направиха много важни и ценни предложения. Препоръката на Бюрото е те да се обсъдят внимателно при бъдещите закони - съответно за висшето и други форми на образование в нашата държава.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Колеги, продължаваме точно в 15 часа. Закривам заседанието. (Звъни)

(Закрито в 13 ч. и 10 м.)

ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Иван Глушков)

СЕКРЕТАР:

(Александър Стамболийски)

